

“L'ORALITAT ÉS EL LÍMIT DELS MEUS LLIBRES”

Entevista a Francesc Serés, escriptor per Guillem Miralles guimipu@hotmail.com

Francesc Serés (Saidí, 1972). Nascut a un poble de la Franja de Ponent, és llicenciat en Belles Arts i Antropologia i professor de la UPF. Malgrat ser els seus primers llibres, la seva trilogia ha estat elogiada per tots els crítics literaris, que n'han dit: “no es mou al ritme de les expectatives de l'entorn, ni aspira a ser clònic de ningú”, Manel Ollé, *Avui*; “la singularitat estilística de la veu que narra es manifesta tan ineludiblement al lector com el destí dels personatges” Ponç Puigdevall, *El País*; “s'hi barregen el ressentiment ancestral, el rancor i el sentiment de culpa”, “situat a les antípodes de la gracieta catalana”, Julià Guillamon, *La Vanguardia*.

Foto: Anna Costa

Llibres publicats

Els ventres de la terra, Ed. Columna

L'arbre sense tronc, Ed. Columna

Una llengua de plom, Quaderns Crema.

Trilogia: De fems i de marbres, Quaderns Crema

Comenta que al Paper de Vidre la gent hauria d'escriure més del què sap, del què viu, i no buscar tant el sentit creatiu de l'escriptura. El què diu sempre queda revestit d'un sentit profund i seriós, encara que faci broma. Intueixo en ell una forta voluntat i tossuderia que ha d'impregnar qualsevol projecte personal. En una de les parets de la sala on parlem hi ha penjat un muntatge fotogràfic rectangular que com un “collage” està compost de retalls de la terra del seu poble, Saidí; diu que ho va fer mentre estudiava, abans de començar a escriure els llibres.

Si treus la llista ja donarà per parlar de més coses. Tu, tranquil. Saps què passa, que ara la gravadora ja imposa, ja no parlarem igual que parlàvem abans, **va dient mentre ens posem una mica de conyac i mistela...**

Guaita, guaita, com s'ha omplert el got...!

¿És veritat que has treballat al camp o la teva és la mirada d'un noi que retorna al món de la infantesa, i on viuen els pares, i per tant, una mirada més de paisatgista que no de pagès...?

Hòstia, no, no, he treballat al camp, i durant molt temps. De fet, fins i tot, et diré la data exacta, fins als 22 anys. El què passa és que jo estudiava, i hi anava els caps de setmana, tot l'estiu, les vacances.

Però la teva família sí que viu al camp...

No al camp, no, viuen al poble. Però fins fa cosa de 4 o 5 anys, era estrictament camp, tothom vivia del camp, excepte, el mestre, el capellà, i els guàrdia civils, ni advocat hi havia Mira, ara que han trucat, era la meva mare, que deia que finalment podien sembrar. Ho he seguit molt de prop, tot això de la sembra, perquè darrerament ha plogut molt.

I això de si és una mirada més de paisatgista o de pagès...

Penso que aquesta és una terminologia errònia perquè no sóc ni una cosa ni l'altra. He viscut moltes de les situacions dels llibres, i sé d'on vénen, però no hi ha cap retrat de pagès, perquè els pagesos no s'han posat mai a retratar-se, ni a retratar el que tenen davant, no tenen prou perspectiva. Jo ho he pogut fer en la mesura en què me n'he anat d'allà, me n'he distanciat.. La naturalesa, el paisatge, són invents moderns que existeixen des que els homes se n'han començat a

allunyar. No li preguntis a cap pagès sobre el seu paisatge, no he sentit a cap pagès del meu poble, dir sobre el paisatge de Saidí “quin paisatge tan maco!”

La teva opció estilística dura, aspra, densa, pot intimidar els lectors?

Tot depèn d'on vulguis situar-te. Jo entenc que no són llibres per a tothom, però, compte, no hi ha cap llibre que sigui per a tothom. Però què vol dir això? Quan vaig escriure el primer llibre, els editors i el jurat, em van dir que els havia costat molt. Més tard vaig saber que els nanos del meu poble, que fan una hora de català a la setmana, el van tenir com un llibre de lectura de curs. Si no poses aquest prejudici en un llibre no semblarà pas tan difícil, però com que ha corregut la brama de la duresa, sembla que sigui molt difícil. Amb tot, reconec, que en certs passatges he jugat a la densitat, amb textures que són més complexes.

Potser l'últim llibre, Una llengua de plom, és especialment complex estilísticament...

Sí, però també és volgut. Però en el primer i el segon no crec que hi hagi cap duresa estilística. En el tercer hi jugo, a repèl i a intensificar-ho. I penso, sincerament, que són llibres més per ser dits que no per ser llegits. Intenta llegir aquests llibres en veu alta i veuràs que podràs seguir el text, és a dir, l'oralitat n'és el límit. I sé que no puc pretendre que ningú parli així, però quan sento parlar el meu pare i la gent d'allí, l'oralitat i el discurs, no se'm fan estranys, aquesta cosa llarga, de les subordinades, amb certes cadències llargues.

Però quan parlem mai és tan perfecte, ens quedem a mitges, repetim adjectius.

Jo m'ho miro com una cadència d'oralitat, i com un discurs interior. En comptes de pensar que estic escrivint, penso en quan estic sol, i com m'explico les coses, i jo me les explico així, com en un monòleg interior.

A diferència d'altres autors, on a vegades en el títol, o a mig llibre, ja caces el concepte, en els teus llibres, no és fins el final que veus la globalitat de la idea.

No tot ha de ser evident. Tampoc vull jugar a amagar l'ou, però hi ha coses que han de ser explicades de manera metafòrica, o, si més no, pensar que els lectors seran prou pacients com per saber esperar. No tot ha de basar-se en la immediatesa. En això la música i el cinema hi han jugat però quan ho veus en un llibre sembla que sigui un impediment.

Però pot ser que generi impaciència en alguns lectors...

Tu imagina't, el Corazón tan blanco, del Javier Marías, la primera frase és “No he querido saber, y he sabido...”, és un misteri impressionant, i només quan ets al final del llibre, ho entens, clavat. Jo no sóc tan bo com el Marías, evidentment, però es tracta de dir: “si, d'entrada no tenim aquesta immediatesa, què ens dóna a canvi l'autor i el llibre?”

Més enllà de la teva opció temàtica i estilística, a mi em sembla que, en la teva elecció a l'hora d'escriure et pots sentir identificat amb llibres lligats a l'experiència pròpia, vital..

Són coses que entren dins del terreny d'allò possiblement viscut, parlo de coses que em poden haver passat. Hi estic d'acord, tot i que el què intento és tornar-ho a fer viu, no fer-ho evident. La experiència, per a mi, ha de ser-hi present, però intento que hi sigui d'una manera vaporosa, suggestiva, metafòrica.

En alguns punts em va recordar a la prosa d'Enric Casasses d'El poble del costat, i al seu llibre La cosa aquella, a mig camí entre la prosa i la poesia, i on també veus que hi ha una experiència relatada, però que no és evident, i on l'autor pren perspectiva per escriure....

Hi estic totalment d'acord, sí. Veig que tens apuntat Monzó,... Sí, Monzó el què fa és explicar coses, i te les explica bé. Ell parteix d'una cosa més imaginativa, ... però també és experiència! Jo intento no anar-me'n mai d'aquí Perquè que jo, com autor, et pugui fer compartir una cosa, no pot ser que em basi només en abstraccions i elucubracions, només m'entendràs si ho faig per tal de què tu també ho puguis compartir.

M'han dit que et preguntis per la influència de Faulkner i que tu em respondràs per Juan Benet....

(*Rim...*) Això va per aquí, hi és en la base. Però és tan important això com Stevenson, Verne, Capote i ningú en parla d'això. I Steinbeck? Ningú ha parlat de Steinbeck, i el què jo faig s'assembla més al què fa Steinbeck que no Faulkner. Hi ha fases on he jugat que s'assemblés a Faulkner. Però seria més intel·ligent per un crític comparar-ho amb *Ratolins i homes*, *Els raïms de la ira*, *La perla*, de l'Steinbeck,

,que és la part simbòlica que hi ha d'haver i no amb Faulkner, que ho és per la qüestió de la cadència però no per altres coses.

Tot i que en els relats que situes a la ciutat es genera igualment una mena de conflicte i lluita, creus que hi ha algun punt d'heroïcitat de la vida al camp que no té la vida urbana?

Diria que no, per respecte a la gent que viu a la ciutat i que pot patir igualment. Només cal llegir els relats urbans de Dickens, per exemple, amb la misèria urbana. Però al camp hi ha un patiment més descarnat. Jo, modestament, ho he vist, i també he vist que no ha estat gaire tractat. Potser sobta perquè el 90% de la població viu a ciutat. Però jo parlo del què sé, jo no l'he sentit tan meu el patiment a ciutat.

I es percep la figura de la terra com una mare que et dóna aliment i vida però a la vegada és sempre molt més poderosa que els homes, com en el relat del pare que adopta un fill...

Això de la mare no ho havia vist, jo. Està ben vist i és important...

Per exemple, en aquest relat, s'ha perdut un fill i se'n vol un altre, encara que sigui adoptat. I escrius "ho fas tot per les terres", "l'hereu que altra vegada tenia el destí prefixat,..., el lloc i el temps de la seva vida, com una il·lusió i com una maledicció"

Sí, són les dues coses a la vegada. Aquí hi ha una inèrcia històrica que diu això s'ha de continuar, perquè si no quin sentit té el què fem nosaltres? A la vegada, hi ha una qüestió molt pensada: a mi em tocava quedar-me a casa, i jo me n'he anat, però si m'hagués quedat, hagués tingut molt clar què havia de fer, perquè és una cançó que l'he sentit tota la vida a mon pare. Només cal que ho ordeni, ho faci intel·ligible, i ho escrigui. I és important que estigui escrit perquè són neguits d'uns temps concrets i no sé si tota la vida hi haurà aquest problema dels hereus, i menys a la terra...

Però això, en el fons, no és el mateix problema que tindria algú que té un negoci tèxtil, i vol que el fill el continuï?

Es podria assemblar, només cal que tu diguis en què s'assembla i en què es diferencia. Això és fer allò que en diuen literatura comparada. *L'auca del Senyor Esteve*, de Rusiñol, no és pas això?

A *L'arbre sense tronc*, hi ha també una idea de fugida, i alhora d'esperança...

Les dos coses hi són molt presents en tot el llibre, de fugida i de retorn, i no sé fins a quin punt, d'una certa esperança i desesperança, sí.

Per exemple, en aquell relat d'un cine de poble i les pel·lícules que hi passen, escrius "fugir encara que només sigui, per un moment", "tot és en el cinema"...

El personatge Assís vol aquí fugir de la duresa del treball, vol descansar, escapar-se de tot aquest món i la ficció és la manera, per uns moments, creure que està en un altre lloc. Aquest personatge fuig amb la seva gent a través del cinema. I fuig del poble, però llavors, torna, per demostrar que ho havia de fer per força, però el seu no ha estat un viatge d'èxit. Tota situació que és dura, té la possibilitat d'una fugida, però la fugida no necessàriament és exitosa.

I també deixes anar reflexions sobre les llengües: "hi ha tantes llengües com persones", "estudiï llengües, i no deixi que les llengües l'estudiïn a vostè". D'on ve això?

Jo vaig aprendre a escriure el català, amb divuit anys, quan vaig descobrir que hi havia una literatura en català. Jo vinc de fer l'ensenyament a l'Aragó, en castellà, pseudo-franquista, quasi.

... sorprèn, no?

Bé, però és així, i jo he tingut, de gran, el pensament que allò que penses i parles ho pots escriure, i això és un acte màgic. Hi ha un moment a *La llengua de plom* que escric "aprèn-te les paraules, les que no s'han dit i les que no es diran perquè els fills de puta riuen". Aquest menyspreu que va significar per la meua llengua, que et feien dir que era el "chapurreo", una barreja, doncs mira, aquesta llengua ha donat autors com aquests, que ara descobreixo als divuit anys!!

I surt l'esperança en forma de l'amor, la Maria. L'amor sempre és una esperança?

I tant, és una esperança. És, un altre cop, una sortida: són com branques per agafar-te en un precipici. Com poder sortir d'aquí, com sobreposar-se a la mort.

I quan escrius sobre el mercat, amb l'Assís i la Maria, que és "el centre del món, on de grat et venies l'ànima". Ho pots explicar...?

El mercat era el dia de festa al poble. Recordo els dijous en sortir de l'escola, córrer cap a la plaça de l'església, i només eren 20 parades! Al Mercat de Vic, per exemple, veure tot la plaça plena de parades,

la gent desplaçant-s'hi per vendre-hi,...., jo no vull semblar un neoliberal, però penso que un dels grans invents que ha fet l'home és el comerç; el mercat ha estat civilització, i si vols, llavors ho rebaixem i li tirem aigua, però és al·lucinant veure totes les coses que es van a vendre a Vic produïdes pel treball de la gent. Jo m'hi he passat hores allà.

I l'Assís emprèn un viatge des dels llocs de la infantesa i es prepara per l'entrada a un món nou...

Sí, és clar, (*agafa el llibre i es posa a llegir*) “quan un se'n va és per sempre, només te'n pots anar una vegada,...., els llocs no et perdonen tornades”, “desorientat, camino entre palplantats a l'estació”....

I en molts passatges, s'endevina una forta crítica al món cultural urbà...

Sí d'això mai me n'estic, i en el tercer llibre, molt més encara, a una determinada forma d'esquerra ciutadana, però de classe alta.

....i una forta crítica al món de la universitat, que jo veig com un desengany per una cosa que generava expectatives en el personatge Assís.

Sí, hi ha un desengany. Vas un lloc on pensaves que no eren tan mala gent, perquè havien tingut accés a la cultura, i veus que no els ha servit de res. La realitat és molt tossuda, i una cosa que podies tenir molt idealitzada, sempre acaba baixant del pedestal. La universitat, per dins, és com qualsevol altra cosa. Quan els homes estan tancats amb homes dins un recinte són el mateix: a la presó, a l'hospital, a l'escola: sempre hi ha el cabró, el bona persona, hi ha els tres que sempre van junts, el llepa,

I creus que la cultura escrita i impresa és la font del saber, o el saber també ve d'altres llocs?

La cultura escrita és una de les principals font de saber. La vida no pot arribar on arriben els llibres però no és menys cert que la vida arriba on no arriben molts llibres. Ho deia en Pla, això, més o menys així. I jo no crec que puguis arribar a escriure havent llegit només, a mi el que m'interessa és la gent que ha viscut.

En referència a la tercera part de *L'arbre sense tronc*, quan hi ha un retorn del personatge Assís al món del camp, alguns autors han dit que quan s'escriuen coses, l'inconscient vola més lliure, i moltes vegades als llibres hi ha coses que acaben passant...

Sí, hi ha coses que sí, no diré quines, però moltes vegades la literatura es torna realitat. Dius: si això ho havia escrit!

I arribem a l'últim llibre, Una Llengua de plom, on hi ha un topògraf, que en les primeres pàgines (en realitat, l'últim capítol) va a aixecar un mapa que convertirà la Vall en un immens abocador...

Darrera tot el llibre hi ha la idea d'un llibre de Milan Kundera que es titula *El arte de la novela*. La tesi de Kundera –que m'agrada més com assagista que com a narrador– és que la novel·la és un invent modern, el començament d'una èpica, i la primera novel·la seria el Quixot de Cervantes, que és un personatge que surt a buscar aventures, és el començament de la modernitat: l'home es creu capaç de canviar el món. I el final de la tesi és Kafka, l'home que surt a buscar la seva culpa, a *El procés*. Jo no dic que tingui tota la raó, però està molt ben vist, és una meravella aquesta tesi. Durant tots aquests segles, l'home es creu capaç de canviar el món: la mecànica, la modernitat, (la primer part del meu llibre) i en canvi troba la derrota: Kafka, l'home convertit en escarabat, l'home que és un oficinista, i que es pregunta quina ha estat la seva falta. Sembla que la vida de la gent d'aquest segle ja passat hagi estat disminuïda, subjectada per alguna força que no ha parat de créixer mentre pensàvem que només creixien les llibertats.

Per tant, hi ha un final de cicle aquí.

Sí, hi ha un final de cicle. Hi ha el final de la modernitat en la novel·la com un relat de l'èpica. I hi ha una voluntat de reconstruir. En els primers capítols –que són els últims– hi ha una recreació del *Genesis*, la tal·la dels arbres, com un moviment fundacional. Després vénen els relats èpics, el gitano que desbastalla les peces, un home que va a treballar a la finca d'algú que s'ha ja guanyat la vida a fora del camp. És un relat crepuscular, el paisatge després de la derrota. D'altra banda, en els personatges hi ha una lluita contra aquesta mena de destí, expressada d'una forma gens grandiloqüent, només amb una certa forma de noblesa, que intento que tinguin tots els meus personatges. Hi ha moltes claus internes, si algú s'hi vol dedicar... hi ha molta feina.

I els fulls de ceba (en el llibre s'intercalen fulls de ceba en ordre creixent: primer, segon, etc. entre els capítols que van en ordre decreixent, de l'últim al primer) serien la part exterior d'un món i els capítols la part interior...

Sí, i no només això sinó que els has de destapar per veure'ls i anar al nucli, a l'inici, el primer capítol, que és el final del llibre, i hi ha una veu que diu "vine amb mi, jo t'acompanyaré...", que expressa la desorientació que pateixen diversos personatges en altres moments dels llibres.

Així com en el món urbà, sembla com si estigués més clar en certs temes, qui és bo i qui és dolent des d'un cert punt de vista, a *Una llengua de plom* hi ha un relat que està situat a la guerra civil i on s'enduen bufetades els dos bàndols...

Sí, sí.

I això, potser des de ciutat, suposo, que seria més difícil que algú ho digués...

Sí, suposo que també hi hauria situacions que jo no conec i gent capaç de repetir el què dic. Mira, jo no dic que surti d'aquí, però a Reus, durant la Guerra Civil hi havia el sindicat de la Unió de Rabassaires, que va aconseguir que la collita, finalment, després de molts anys, se la poguessin quedar els pagesos, i llavors va venir gent de la FAI (sindicat anarquista) de Barcelona, i els van dir que nanai, que la collita s'havia de collectivitzar. Què havien de dir els pagesos que s'havien deixat la pell per les vinyes, davant d'algú que els deia: ara et collectivitzaré! És clar, que va haver-hi bofetades! Jo pensava que se'm titllaria de reaccionari aquí, però la inanitat d'aquest país fa que no hi hagi esma ni d'això....

I tot i que una majoria de la teva generació ha viscut l'adolescència a les discoteques, i fins i tot s'ho ha passat molt bé, en el teu llibre hi ha un relat d'un noi que va a la discoteca i que té un conflicte molt seriós..

Hi ha un conflicte que és metàfora d'altres coses. La fi de la modernitat al meu poble arriba als anys noranta amb l'entrada del món postmodern, la discoteca, l'electrònica confrontada a la mecànica, als motors, a les peces tangibles. Aquest punt de vista de la imatge, més bonica, no té un pes darrera, com tenia un motor. Hi ha una confrontació de les dos coses: el noi que torna de la discoteca, agafa el cotxe, i diu ostres, com sona, i s'hi recrea, parla dels tractors.

Una cosa que es desprèn després d'haver llegit la trilogia, és que semblés fugir de qualsevol intent de transmetre moralitat. Com dir el món és així, sense prendre partit per una o altra banda.

Home, jo presento un espai sense moral, però això no vol dir que els meus personatges no en tinguin. El que jo intento és subvertir l'ordre real dels elements, enlloc de presentar la universitat com un lloc de saber, trec el drap brut, i dic que hi ha les mateixes misèries que a tot arreu. Vol dir això que res es pot canviar? Potser sí que hi ha una idea de fons, en aquest sentit, però, malgrat tot, crec que cal tirar endavant. Són les paraules del noi que torna a casa després d'anar a la discoteca. La lluita mai es pot deixar. Jo crec que els personatges, les persones tenen moral, el que no té moral és el món on viuen.

Després d'haver tancat aquest cicle tens ganes de canviar la localització i temàtica, o la narració sempre surt de l'experiència...

Tinc ganes de canviar de lloc, però no em vull forçar, si la cosa ha de tornar a anar pel mateix camí, doncs que hi torni, no cal forçar res. L'ambient de la pròxima narració és un ambient urbà o surt d'aquí, ara això vol dir que no tindrà res a veure amb el què he escrit?, possiblement, no, parlarà de les mateixes qüestions.... però ara no m'amoïna...